

Meer natuur, minder regels

Een brug van droom naar daad.

CDA
Tweede Kamerfractie

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	3
Aanleiding.....	4
Visie.....	5
Aanbevelingen.....	8
Realisatie Ecologische Hoofdstructuur.....	8
Gelijkberechting en Financiën	12
Natuur- en milieudoelen	14
Terrein- en faunabeheer.....	17
Financiën.....	20
Afkorting.....	21

Aanleiding

Natuurbeleid is volop in discussie, mensen genieten van de natuur en hebben soms last van het natuurbeleid. Deze spanning vraagt om een antwoord van het CDA. Natuurbeleid kost geld en natuur levert geld op.

In maart 2010 werd het interdepartementaal beleidsonderzoek (IBO) gepresenteerd. In dat onderzoek werd aangegeven hoe de biodiversiteit zo doeltreffend mogelijk kon worden behouden. Uit dit onderzoek bleek dat voor het realiseren van het bestaande beleid (waar de EHS, robuuste verbindingen en Natura 2000 instrumenten van zijn) zowel op de korte als op de lange termijn veel te weinig financiële middelen beschikbaar zijn. Het tekort aan middelen voor de realisatie en beheer van de EHS en Natura 2000 bedraagt tot en met 2018 een bedrag van 2,5 miljard euro. Na 2018 zou er een tekort zijn van circa 1,8 miljard euro. Daar bovenop komt een structureel tekort op het beheer van ruim 103 miljoen euro per jaar. Wel wordt door het IBO geconstateerd dat de EHS een sterk concept is. De uitvoering zonder de herijking is echter, gezien het financiële kader, een onbegaanbare weg. Het IBO geeft aan dat de doeltreffendheid van het beleid meer aandacht moet krijgen. Deze doeltreffendheid kan vergroot worden door in te zetten op kwaliteit in plaats van kwantiteit. Dat is een verandering van het huidige beleid.

Een toenemende bron van maatschappelijke ergernis is waarneembaar en belangenconflicten leiden tot juridische procedures. De oorzaak van deze ergernis is niet gelegen in de doelstellingen maar in de vertaling van de doelstellingen in uitvoerbare maatregelen en de financiering daarvan. Belangrijk daarbij is dat de onzekerheid voor (agrarische) ondernemers in de nabijheid van natuurgebieden wordt weggenomen. Het uitgangspunt daarbij is dat het platteland niet mag stagneren. Dit, samen met praktische problemen bij de uitvoering van het beleid, leidt tot verlies aan draagvlak.

Bovenstaande biedt voldoende argumenten om het tot nu toe gevoerde natuurbeleid tegen het licht te houden. Daarbij komt de miljardenbezuiniging die vanuit financieel rentmeesterschap nodig is, waarbij het natuurbeleid niet buiten schot kan blijven. Herijking is dus een terechte zaak.¹ Herijking is echter geen abstract begrip. Het is werk aan de winkel. Deze nota biedt tal van aandachtspunten en voorstellen om deze herijking op een zodanige manier in te vullen dat de kwaliteit van de EHS vergroot wordt, vooral in de Natura 2000-gebieden, binnen het vastgestelde budget. Deze nota bevat ook voorstellen voor de al eerder aangekondigde wijziging van de Natuurwetgeving waarbij de Natuurbeschermingswet 1998, de Flora- en faunawet en de Boswet zullen worden geïntegreerd..

We moeten toe naar een samenleving welke betrokken is en verantwoordelijkheid neemt voor zijn leefomgeving. Deze ontwikkeling is goed voor het klimaatbestendig maken van het natuurbeleid alsook voor de financiële houdbaarheid. Door deze bril zou de natuurontwikkeling moeten worden gezien. Het CDA is er van overtuigd dat ecologie en economie hand in hand moeten gaan om tot een duurzame natuurontwikkeling te komen.

---

¹ Gebaseerd op: Koopmans G. (december 2010) Het CDA gaat voor echte natuur. Bestuursforum.

Visie

Het begrip natuur. Natuur is het niet technische en het niet kunstmatige, datgene wat op eigen kracht verschijnt en bestaat. Veranderlijkheid is wezenlijk voor de natuur. Dit op eigen kracht bewegen en veranderen is een evolutionaire kracht die het de natuur mogelijk maakt vol te houden op de aardbol, terwijl de omgeving constant in beweging is. Statische natuurdoelstellingen zijn daarom ook een contradictie. Het klimaat verandert, dit heeft invloed op de natuur. Een voorbeeld is de stijging van de zeespiegel en de temperatuur. Dit is echter niet iets van de laatste jaren. Geologische veranderingen hebben ook de ondergrond van Nederland gevormd. Natuur kent zijn tegenstelling in cultuur. Het bewerken van de akker is de oervorm van de cultivering van natuur. De mens heeft momenteel een zeer grote betekenis in de natuur en cultuur. Vrijwel alles in ons land is in geologisch opzicht veranderd. Landaanwinning en inpoldering zijn hier voorbeelden van, net zoals het afgraven van veen. De meest recente verandering die veel invloed had, was de ruilverkaveling in de twintigste eeuw. Het is belangrijk om te weten dat we in een cultuurlandschap leven waar natuur een onderdeel van is.

Natuur kent verschillende verschijningsvormen, in Nederland is een grote diversiteit aan natuurgebieden. Agrarische gebieden zijn de verst gecultiveerde vorm van natuur. Indien er extra natuurdoelstellingen worden gerealiseerd in het agrarisch gebied, spreken we van agrarische natuur. Stedelijke natuur is nog een onderbelichte vorm van natuurontwikkeling die meer aandacht verdient. Benutten van daken, trambanen en stadsparken is relatief eenvoudig te realiseren. Oernatuur bestaat in Nederland op het land niet meer, ook niet in gebieden waar wordt geëxperimenteerd met procesnatuur zoals bijvoorbeeld Oostvaardersplassen. Volledige procesnatuur op het land heeft geen toekomst in Nederland. Door actief beheer in Nederland kunnen we de grote diversiteit aan natuurtypen behouden. Typische Nederlandse natuurgebieden zijn onder andere de kwelders, heide, wateren en uiteraard de duinen. Deze natuurtypen zijn uniek in Europa en belangrijk voor het behalen van de Europese doelen. Ook de cultuurhistorische elementen verdienen extra aandacht.

De uitwerking van de christendemocratie is voor het CDA verankerd in vier uitgangspunten, namelijk; gespreide verantwoordelijkheid, publieke gerechtigheid, solidariteit en rentmeesterschap. Deze vier uitgangspunten vormen een helder frame voor verdere uitwerking.

Rentmeesterschap heeft een uitgebreide betekenis. Het is de verantwoordelijkheid voor een zorgvuldig beheer van de huidige wereld waarin we leven. Het zorgvuldig beheer kent geen hiërarchie, dus ook niet voor de functie natuur. Het vraagt om een veilige inbedding te midden van andere functies en activiteiten.

Solidariteit vindt haar oorsprong in de fundamentele onderlinge afhankelijkheid van mensen. Mensen die op elkaar aangewezen zijn, die een eenheid willen vormen en voor een gezamenlijke opgave staan. Dit kan ook worden vertaald naar de onderlinge afhankelijkheid van al het leven. Naast de mensheid omvat de wereld ook de flora en fauna. Deze symbiose is een conditie om het samen vol te houden.

Gespreide verantwoordelijkheid is de persoonlijke verantwoordelijkheid van burgers en de eigen verantwoordelijkheid van bedrijven en maatschappelijke organisaties. Deze is onmisbaar voor gedragen oplossingen, zeker voor vragen met een groot maatschappelijk impact. Dat is bij natuur ook het geval: vormen waarbij de mens individueel en in leefgemeenschappen zijn verantwoordelijkheid kan dragen en deze niet kan afkopen.

Publieke gerechtigheid is in een participatief democratisch proces het evenwicht vinden tussen de levensvormen op aarde. In dit geval gaat het dan naast subjectparticipatie ook over objectparticipatie, over objecten die achter de subjecten aanwezig zijn. Met andere woorden, hoe vinden we als belangengroepen het evenwicht tussen de natuur, economie, landbouw en mobiliteit.

Samengevat houdt het bovenstaande in wat inheemse volkeren allang wisten. Als je niet in symbiose leeft met je omgeving dan bedreig je, je eigen voortbestaan. Het nastreven van deze symbiose is de kern van de natuurdoelstellingen en het natuurbeleid. De druk op natuur is in de laatste twee eeuwen toegenomen. De druk door landbouw, economie en mobiliteit heeft het geheel uit balans gebracht. Het behoud van waardevolle landschappen en biodiversiteit staat niet ter discussie. De biodiversiteit is nodig voor het functioneren van het ecologische systeem waarin de mens een belangrijke schakel is. De grote biodiversiteit die we in Nederland hebben is ontstaan door menselijk ingrijpen. Het is voor CDA dan ook duidelijk dat de natuur bij wet beschermd moet worden. Het natuurbeleid moet zich echter gaan richten op de lange termijn. Gedacht kan worden aan een termijn van 50 tot 100 jaar. Daartoe is, mede op initiatief van CDA- minister Braks, de Ecologische Hoofdstructuur bedacht.

Doordat het natuurbeleid zich richt op de langere termijn betekent het dat er per definitie geologische en klimatologische veranderingen plaats zullen vinden. Daarom moeten we ook nu uitgaan van veranderende omstandigheden en moeten we ons dus ook richten op dynamische doelstellingen. Veel van de Nederlandse en Europese natuurwetgeving is nog steeds (teveel) gericht op de bescherming van individuele soorten. Dit leidt tot ongewenste situaties waarbij zelfs natuurontwikkelingsprojecten worden geblokkeerd door een vierkante meter officieel beschermde natuur. Het CDA hecht waarde aan behoud van de leefgebieden waarbij het doel en niet de regelgeving leidend moet zijn.

De focus van het natuurbeleid moet liggen op de Ecologische Hoofdstructuur (EHS) en dan vooral op de Natura 2000-gebieden. Het is belangrijk dat de lokale ondernemers daar betrokken bij worden. Er moeten samenwerkingsverbanden ontstaan tussen ondernemers, terreinbeherende organisaties en de betreffende overheidslaag. Natuur en cultuurlandschappen moeten samen worden gerealiseerd.

Natuur is om te genieten en van iedereen met dien verstande dat het ook een verantwoordelijkheid voor een ieder met zich meebrengt. Nu wordt natuur nogal eens als last beschouwd en niemand wil de verantwoordelijkheid dragen. Het vergroten van het draagvlak kan door slimmer te organiseren en minder beleid op te tuigen. Daar waar nu de regelgeving leidend is moet het doel leidend worden. Rondom natuurgebieden moeten activiteiten worden toegestaan. We moeten af van teveel natuur waar niets mee mag. Een andere manier om draagvlak te creëren is om te werken op basis van vrijwilligheid. Indien vrijwilligheid niet mogelijk is moet altijd worden geprobeerd om de huidige activiteiten toe te staan. Het CDA is voorstander van meer multifunctioneel ruimtegebruik. Er liggen kansen door meer verbindingen te leggen tussen natuur, landbouw, toerisme, wonen, werken, energie en water. Een goed voorbeeld waarin natuur een belangrijke rol speelt zijn de duinen. Daar wordt drinkwater gewonnen, is ruimte voor recreatie, natuur en uiteraard beschermen ze Nederland tegen hoogwater. In en rondom de natuur moet ook geld verdiend kunnen worden, natuur is niet alleen een kostenpost. Natuur moet geen blok aan het been zijn voor ondernemers. Belangrijk daarbij is dat de opbrengsten en kosten van de natuur (in het kader van combinaties met o.a. bedrijven) bij dezelfde partij terecht komen. Met dergelijke opbrengsten kan natuur worden onderhouden.

Het CDA vindt het belangrijk dat iedereen kan deelnemen aan natuurbeleid. Er moet geen onderscheid worden gemaakt tussen particulieren en andere organisaties. Binnen de EHS is er een beweging waardoor het beheer van natuur meer in handen komt van particulieren, boeren en ondernemers in het landelijk gebied. Zij zijn verbonden met de natuur en kennen de omgeving. Het maakt niet uit wie de natuurgebieden beheert als gewenste kwaliteit maar gehaald wordt en er nog mogelijkheden zijn voor sociaal- economische ontwikkelingen. Er moet ook standaard worden bekeken of realisatie van de natuurdoelen kan worden bereikt

met beheer en behoud van agrarische grond. Ook moet er eerst worden ingezet op kwaliteit in plaats van kwantiteit. Daarbij moet er eerst worden gekeken naar het beheer van bestaande terreinen alvorens er grond wordt aangekocht en ingericht. Indien mogelijk kunnen ook lokale ondernemers worden ingezet voor het beheer.

Financiële middelen voor natuur moeten gericht worden ingezet in de EHS en dan vooral in de Natura 2000-gebieden. Indien er financiële middelen zijn die gebruikt worden voor natuur, maar niet binnen de EHS, dan moet dat worden gecorrigeerd. Ook fysieke middelen moeten worden ingezet voor het soepel en spoedig realiseren van de EHS. Spoedige realisatie is onder meer gewenst om duidelijkheid te scheppen voor de ondernemers en om de EHS als gewenste natuur voor 2018 gerealiseerd te krijgen.

Door middel van beheer van bestaande natuurgebieden kunnen veel natuurdoelstellingen behaald worden. Dit heeft de voorkeur boven het aankopen van nieuwe gronden en het inrichten daarvan. Of het beheer plaats vindt door particulieren of een niet private organisatie is niet van belang, de natuurdoelen moeten behaald worden. Procesbeheer is ongewenst in Nederland. Het Nederlands cultuurlandschap is ontstaan door invloed van de mens en om de bijbehorende biodiversiteit te behouden moet je ook strikt blijven beheren. Oprukkend wild moet worden beheerd om schade aan bossen, recreatiegebieden en agrarische gebieden te voorkomen. Het niet ingrijpen zou ook het draagvlak voor de natuur aantasten. Aansluitend dient bij wildbeheer het groot maatschappelijk belang niet uit het oog verloren te worden.

Afsluitend de volgende woorden; het CDA kiest voor meer natuur, voor de Ecologische Hoofdstructuur, voor het cultuurlandschap, voor medegebruik door boeren, burgers en buitenlui en minder regels.

Aanbevelingen

In dit hoofdstuk zijn de aanbevelingen geformuleerd voor een beter natuurbeleid. Ze zijn per onderwerp ingedeeld.

Realisatie Ecologische Hoofdstructuur

1. Betrek de lokale ondernemers bij het vaststellen van de (grenzen van de) Ecologische Hoofdstructuur.

De EHS natuurgebiedplannen worden door samenwerking tussen provincie en terreinbeheerders gevormd. Lokale ondernemers en burgers ervaren dat ze te weinig worden betrokken. Dat is jammer. Het gaat dan vooral over de begrenzing en het beheer van de EHS gebieden en normale bedrijfsontwikkeling. Dat is een kwalijke zaak. Er moeten juist samenwerkingsverbanden ontstaan tussen ondernemers, terreinbeherende organisaties en de betreffende overheid. Natuur moet samen worden gerealiseerd. Daarvoor moeten wel diverse kaders worden afgesproken over de omvang, kwaliteit en uitvoering van de gebieden.² De partijen moeten zich dan committeren aan de uitvoering van de gezamenlijk gedragen gebiedsvisie en gebiedsprogramma. Daarvoor kan worden gedacht aan een gebiedscontract waarin de provincie en de betrokken organisaties kwaliteitsdoelen, multifunctioneel ondernemerschap en de inzet van financiële middelen opnemen. Een dergelijk gebiedscontract moet worden geïmplementeerd in de uitvoeringsparagraaf van de provinciale structuurvisie. Voor een Natura 2000-gebied kan het vast te stellen beheerplan aan een gebiedscontract gekoppeld worden. Het is ook van belang dat het beheer van spoor- en wegbermen, watergangen en gebieden inclusief wateroppervlakten van waterschappen en andere overheden (zoals RWS, BBL, Defensie) in en rondom natuurgebieden wordt mee genomen.

2. Minder nieuwe natuur, meer inzet van particulieren (bijvoorbeeld agrariërs en landeigenaren, maar ook private partijen) moet het uitgangspunt zijn.

Om bij te dragen aan de realisatie van de EHS is het niet noodzakelijk dat er grond wordt aangekocht. Particulier natuurbeheer is een manier om bij te dragen aan de realisatie van de EHS. Gedurende de cyclus van de EHS is het percentage natuurbeheer toegenomen. Deze trend moet worden voortgezet.³ Belangrijk daarbij is dat de particulier dezelfde kwaliteit levert als elke andere niet private organisatie. Als een particulier gelijk of betere kwaliteit kan leveren dan dient deze te worden bevoordeeld. Indien de particulier grond in bezit heeft, behoudt hij deze ook. Deze zal de status 'natuur' krijgen. De particulier kan subsidies aanvragen voor het beheer en kan gemaakte kosten omtrent het inrichten van terrein declareren. Op deze manier is het mogelijk de EHS efficiënt te realiseren. Belangrijk is dat dezelfde kwaliteit wordt geboden en dat de doelstellingen behaald worden. Het is daarbij belangrijk dat de overheid de samenwerking met de stakeholders waardeert.⁴ Het is van belang dat iedereen mee moet kunnen doen aan natuurontwikkeling welke op draagvlak kan rekenen. Deze ontwikkeling moet bij voorkeur worden gewaarborgd in organisatieverband waarbij de alle betrokkenen inspraak hebben.

2a. Maak meerjarige afspraken met particulieren in het kader van de ILG (of de opvolger daarvan), zorg ervoor dat het rendabel is.

Om punt twee te realiseren is het heel belangrijk dat de provincies langdurige afspraken blijven maken met particulieren in het kader van de ILG⁵. Ook is het belangrijk dat

---

² LTO Nederland. Ronde tafelgesprekken.

³ Stichting het nationale park De Hoge Veluwe. Aanbevelingen (Nr. 4, 9).

⁴ De 12 landschappen. Feiten en cijfers: gevolgen van kabinetsbeleid voor natuur (Nr.3).

⁵ FPG. Aanbevelingen natuurbeleid.

particulieren (agrariërs, landeigenaren) hun investering kunnen terugverdienen. Langdurige afspraken kunnen ook een middel zijn om het afnemende animo te doen kenteren.⁶

3. Voor de realisatie van de Ecologische Hoofdstructuur streven naar zo min mogelijk onteigenen en (verplichte) verplaatsingen.

Het percentage maximale onteigening is in het huidige beleid vastgesteld op 10% van de totaal te verwerven gronden. Er moet gestreefd worden om het percentage onteigening zo laag mogelijk te houden. Oorspronkelijk is vrijwilligheid de norm geweest bij de EHS. In de Tweede Kamer zijn moties aangenomen om onteigening sterk te beperken of zelfs helemaal te voorkomen⁷. Deze aanpak is van groot belang voor het draagvlak voor de natuur, vooral bij direct betrokkenen. Onteigening en verplichte verplaatsing kunnen ook planologische schade met zich mee brengen. Dat is ongewenst.

3a. Indien nieuwe natuur wordt verworven houden huidige bewoners en bedrijven het recht om er te blijven wonen en werken.

Het accent bij het realiseren van de EHS moet liggen op het beheer en particulier groen. Indien er toch nieuwe natuur wordt verworven dan moet het voor de huidige bewoners en bedrijven mogelijk zijn om te blijven wonen en te werken in de huidige situatie⁸. Daarbij moet worden bezien of en op welke wijze zij hun huidige activiteiten kunnen blijven voortzetten. Indien gewenst dan dienen daarvoor planologische aanpassingen te worden gemaakt. In het beheerplan kan ook worden weergegeven in welke mate bedrijvigheid kan blijven bestaan of worden toegestaan en onder welke voorwaarden.

4. De realisatie van de Ecologische Hoofdstructuur moet worden bevorderd door het inzetten van de BBL gronden.

Flexibele inzet van gronden is nodig⁹. Overheden hebben veel landbouw- en natuurgronden in bezit. Het kabinet komt met een grondnota. Deze nota moet antwoord geven op de opdracht van het regeerakkoord om geld te generen uit verkoop van gronden als onderdeel van de taakstelling. Daarvoor zijn lang niet alle gronden van het rijk nodig. Het restant van de gronden wat daarvoor geschikt is moet worden ingezet door middel van verkoop en ruil voor de realisatie van de EHS. De wijze inzet van de (BBL) gronden moet specifiek worden vastgelegd in de aangekondigde grondnota. Deze gronden moeten als smeerolie en dus ruilgrond dienen. Ook hebben provincies zelf gronden in bezit die niet altijd direct in de EHS liggen. Deze gronden dienen te worden ingezet bij de afronding (verwerving en inrichting) van de EHS.

5. De Planologische schaduwwerking 'nee tenzij' laten vervallen na 2018.

Bij het 'nee tenzij'-regime zijn nieuwe handelingen (projecten of plannen) niet toegestaan als deze de belangrijke kenmerken of waarden van het gebied significant aantasten. Een nieuwe handeling kan wel doorgaan als er geen reële alternatieven zijn en er sprake is van een groot maatschappelijk belang. De planologische schaduwwerking door het 'nee, tenzij' behoort te vervallen voor die gronden die niet binnen de periode tot 2018 worden verworven¹⁰ en waarvoor daarom geen koopplicht meer van toepassing is. Daarvoor zullen beleidsregels uit de Nota Ruimte met doorwerking naar de AMvB Ruimte en de (provinciale) plankaarten moeten worden bijgesteld. Belangrijk daarbij is dat de motie van Wiegman-van Meppelen Scheppink en Jacobi¹¹ in acht wordt genomen. Daarin wordt gepleit voor het ecologisch verantwoord afmaken van de EHS, waarbij het nog zeer beperkt aantal jaren na

⁶ Nationaal Groenfonds. Doorgerekend. Financieel economische analyse voortgang EHS en aanbevelingen voor de toekomst.

⁷ Motie nr. 37, vergaderjaar 2008-2009, 30 825 CDA: Pieper; Motie nr. 27, vergaderjaar 2010-2011, 32 500 XIII CDA: Koopmans, PVV: De Mos; Motie nr. 16, vergaderjaar 2010-2011, 32 670 PVV: De Mos, CDA: Koopmans.

⁸ Stichting het nationale park De Hoge Veluwe. Aanbevelingen (Nr. 3).

⁹ LTO Nederland. Ronde tafelgesprekken. (Nr. 8).

¹⁰ LTO Nederland. Ronde tafelgesprekken. (Nr. 7).

¹¹ Motie nr. 37, vergaderjaar 2010-2011, 32 500 XIII

2018 mogelijk is om grond aan te kopen voor de afronding. Het budget voor deze aankopen moet echter wel onomkeerbaar zijn vastgelegd.

6. Middelen voor natuurcompensatie moeten alleen maar worden geïnvesteerd in de Ecologische Hoofdstructuur en stedelijke natuur..

Volgens de Europese richtlijnen en de Natuurbeschermingswet is natuurcompensatie juridisch noodzakelijk. Compenseren van verloren natuur(waarde) heeft ook een maatschappelijke achtergrond. Het aanpassen van de regelgeving en aanpak bij natuurcompensatie zorgt voor een versnelde realisatie en voor financiële dekking. Belangrijk daarbij is dat de initiatiefnemer zelf geen zorg meer hoeft te dragen voor de natuurcompensatie. De initiatiefnemer, dit geldt ook voor het Rijk, stort een bedrag (gebaseerd op normbedragen) bij de Compensatiebank (bijvoorbeeld het Nationaal Groenfonds). In overleg zoeken provincies en gemeenten naar locaties binnen de EHS waar de beschikbare middelen kunnen worden ingezet voor beheer, inrichting, verwerving en verbetering van milieucondities. Ook voor de ontwikkeling van stedelijke natuur kunnen deze middelen worden ingezet. Om dit systeem effectief te laten werken, moet de regelgeving op een aantal punten worden aangepast:

- De regio's, waarbinnen de compensatie moet plaatsvinden, moeten aanzienlijk worden vergroot. Compensatie moet ook provinciegrensoverschrijdend kunnen plaatsvinden.
- De beschikbare middelen moeten kunnen worden ingezet binnen de EHS voor , inrichting, verwerving en verbetering van milieucondities.¹²

Het Nationaal Groenfonds heeft de beschreven nieuwe opzet al als pilot uitgewerkt voor het rivierengebied in samenwerking met DLG en Rijkswaterstaat. Daardoor kan deze opzet relatief snel op landelijke schaal worden gestart. Dit zou structureel een investeringsruimte opleveren van €10 miljoen per jaar¹³. Een nadere aanbeveling is om na de realisatie van de EHS een deel van het beschikbare compensatiegeld in te zetten voor kwaliteitsverbetering van de natuur binnen de EHS.

7. De ontstapeling gebiedscategorieën, gebiedsconcessies natuurgebieden en de bovenplanse verevening voor natuurinvesteringen uit het regeerakkoord zijn geen bezuinigingen maar mogelijkheden om geld te verdienen en weer te investeren in de Ecologische Hoofdstructuur.

De maatregel gebiedsconcessies houdt in dat met behoud van draagvlak er in en rondom natuurgebieden en waardevolle cultuurlandschappen private activiteiten worden toegestaan. Daarbij moeten de biodiversiteits- en landschapsdoelstellingen worden behouden¹⁴. Uit de opbrengsten moet het beheer en de inrichting van groengebieden worden gefinancierd. De kosten voor de aankoop en inrichting van deze gebieden worden gefinancierd door de profiterende bedrijven. Een andere mogelijkheid is om gebieden in concessie uit te geven aan ontwikkelaars die in en om (toekomstige) natuurgebieden activiteiten willen ontplooiën. Denk aan grondwinning en het opwekken van groene stroom. Belangrijk daarbij is dat de overheid activiteiten toestaat in de EHS. Het bedrijf moet dan betalen voor de concessie of het bedrijf zorgt voor de ontwikkeling van de EHS. Het bedrag wat het daar voor krijgt moet lager zijn dan de geplande rijksinvestering. Op deze manier kan de EHS met minder rijksmiddelen worden gerealiseerd.

- Private investeringen: besparingen op de budgetten die voortvloeien uit private investeringen zijn van invloed op de budgetten voor (met name) inrichting. Gedurende acht jaar wordt er per jaar 520ha minder ingericht (4160ha totaal). De norm van de

¹² LTO Nederland. Ronde tafelgesprekken. (Nr. 8).

¹³ Ombuiging & intensivering LNV. Nota van wijziging.

¹⁴ LTO Nederland. Ronde tafelgesprekken (Nr. 1,2).

inrichtingskosten is €9600 per ha. Dit is $4160\text{ha} \times €9600 = €39.94$ miljoen, dit levert ongeveer **€5** miljoen per jaar op.¹⁵

- Gebiedsconcessies: door het benutten van gebiedsconcessies zal een besparing ontstaan van ca **€20** miljoen per jaar in de periode 2010 t/m 2018. Private partijen of een samenwerking daarvan kunnen een overeenkomst aangaan voor de (her)inrichting en beheer van een gebied voor een bepaalde tijd. Denk daarbij ook aan grindwinning bij de maaswerking, daarna kan het gebied ook gebruikt worden voor natuurontwikkeling.
- EHS: van de restanttaakstelling binnen de EHS is het uitgangspunt dat circa 10% in concessie kan worden uitgegeven. Voor de herijking werd ervan uitgegaan dat circa 460 ha per jaar tot oplopend 1000 ha per jaar minder moest worden ingericht. Dat zou over de hele periode 4600 ha zijn. Dat was een besparing die zou oplopen tot circa €10 miljoen per jaar voor de periode van 2010 t/m 2018. Als we er van uit gaan dat na de herijking nog steeds 10% in concessie kan worden uitgegeven, dan zal de verwachte €10 miljoen met hetzelfde percentage afnemen als de oppervlakte van de EHS dat doet. De afname is ongeveer 18%, overgebleven besparingen zijn dan **€8,2** miljoen per jaar voor de periode t/m 2018.
- Meerjarige doorkijk: uitgaande van het feit dat circa 10% van de EHS hectares in concessie kan worden uitgegeven, voor de herijking was dat 72.800 ha en leverde een besparing van circa €8 miljoen (bij gemiddelde beheervergoedingen). Uitgaande dat de 10% na de herijking blijft staan zal dit 60 000 ha zijn. Dit levert een besparing op van **€6,56** miljoen per jaar.

7a. Bovenplanse verevening naar de Ecologische Hoofdstructuur.

Stedelijke ontwikkelingen hebben een negatief effect op de groene opgave. Grondverwerving in een gebied met veel stedelijke ontwikkeling is duurder. De inrichtingskosten zijn ook substantieel hoger, met name omdat de kwaliteitseisen hoger zijn. Dat komt weer voort uit de behoefte voor recreatie. Mede door de mogelijkheden van recreatie heeft de functie wonen het meeste profijt van groenontwikkelingen. Ruimtelijke ontwikkelingen die mogelijk zijn gemaakt door publiekrechtelijke bestemmingen dienen integraal te worden ontwikkeld. Dit betekent dat er niet alleen maar rode ontwikkelingen moeten worden bekostigd, maar ook de soms onrendabele groenopgave. De baathebbers van het groen moeten dus mee betalen aan de groenopgave. Een extra gekozen groenopgave zou in de EHS moeten komen.

---

¹⁵ Berekend met de (ken)getallen vanuit 'Ruimte voor leven, leefomgeving en natuur. Rapport brede heroverweging'..

Gelijkberechting en Financiën

8. Naar aanleiding van de decentralisatie moeten er, rondom de bedragen, geen Haagse hekjes worden geplaatst.

Er moet geen onderverdeling worden gemaakt in de beschikbare financiële middelen. Betrokken partijen moeten de ruimte krijgen om de middelen zo efficiënt mogelijk in te zetten. Speerpunt daarbij moet het behalen van de aangewezen doelstellingen zijn. Na herijking moet in het bestuursakkoord de verantwoordelijkheden en de budgetten zoveel mogelijk bij de provincies worden gelegd waarbij maximale ruimte moet zijn voor een eigen invulling.

9. Budget voor natuur dat niet meehelpt om de waterveiligheid te vergroten moet worden geschrapt bij het programma 'Ruimte voor de Rivier' en worden ingezet voor de Ecologische Hoofdstructuur.

Het programma 'Ruimte voor de Rivier' heeft als doel om de veiligheid voor vier miljoen Nederlanders te vergroten door ruimte te geven aan de rivier. Vaak is natuur een instrument om dit doel te bereiken. Dit is positief, zeker als dit gebeurt binnen de vastgestelde EHS. Ook plannen van de waterschappen om bijvoorbeeld natuurvriendelijke oevers te realiseren zijn goed. Dit soort projecten moeten worden gestimuleerd en bij voorkeur integraal worden opgepakt. Draagvlak in de regio is daarbij belangrijk. Natuur als nevendoeel moet dan ook mogelijk blijven. Dit moet dan wel relatie hebben met waterveiligheid. Wel moet er kritisch gekeken worden naar budget dat beschikbaar is voor de realisatie van de natuur. Dit moet zoveel mogelijk worden ingezet binnen de EHS.

10. Particulieren en terreinbeherende natuurbeschermingsorganisaties moeten BBL-gronden ten behoeve van natuurontwikkeling kunnen verwerven op basis van de Subsidiestelsel voor natuur- en landschapsbeheer regeling (SNL). Daarbij moet 80% van de waardedaling van de landbouwgrond worden vergoed.

Grond met een landbouwbestemming heeft meer economische waarde dan grond met de bestemming natuur. Om ervoor te zorgen dat particulieren en terreinbeherende organisaties doorgaan met het aankopen en inrichten van gronden, moet 80% van de waardedaling worden vergoed op basis van de SNL-regeling.¹⁶ De overige 20% moet worden gefinancierd via bijvoorbeeld het Nationaal Groenfonds (dit kan in de vorm van een lening).¹⁷ De lening moet dusdanig worden vormgegeven dat er geen sprake is van staatsteun. De eigenaar mag ook geen belang meer hebben bij een bestemmingsverandering. Meerwaarde moet dan ook zijn uitgesloten. Uitgangspunt moet zijn dat de grond voor altijd de bestemming 'natuur' heeft. De kwaliteit daarvan moet worden geborgd. Als deze verplichtingen niet worden nagekomen kunnen er boetes worden opgelegd. Indien de grond wordt verkocht, moet de overheid de eerste optie tot koop hebben. De grond moet dan tegen nul-waarde worden overgedragen. Bij verkoop van de grond, ongeacht aan welke partij, behoudt de grond zijn oorspronkelijke doelstellingen en blijft de particuliere beheerovereenkomst in stand.

11. Bij het verstrekken van aankoopsubsidies moet geen onderscheid gemaakt worden tussen Terrein Beherende Organisaties en particulieren.

Er moet geen uitzondering gemaakt worden tussen TBO's en particuliere organisaties.¹⁸ Bij de TBO's kunnen we echter ook spreken van particulieren. De enige uitzondering hierin is Staatsbosbeheer. Dat is een zelfstandig bestuursorgaan. Staatsbosbeheer valt nu niet meer direct onder het ministerie van EL&I. Deze gelijkheid in behandeling moet ook worden toegepast bij het verlenen van aankoopsubsidies. Het grootste verschil zat in het feit dat TBO's een aankoopsubsidie voor bestaande en nieuwe natuur konden krijgen, in tegenstelling tot particulieren. Dit verschil moet volledig worden weggenomen. Particulieren

¹⁶ Linschoten. Werkdocument. (blz. 9, 10).

¹⁷ FPG. Aanbevelingen natuurbeleid. (Nr. 3).

¹⁸ Stichting het nationale park De Hoge Veluwe. Aanbevelingen (Nr. 6, 6a).

---

hebben immers een grote rol in het verwezenlijken van de EHS. Om particulieren zo efficiënt mogelijk in te zetten moet niet alleen de functieverandering subsidie maar ook de aankoopsubsidie beschikbaar zijn.

12. Terrein Beherende Organisaties moeten de mogelijkheid hebben om gronden te verkopen aan particulieren.

TBO's moeten de mogelijkheid hebben om grond te verkopen aan particulieren.¹⁹ Op dit moment is het niet mogelijk om gronden binnen de EHS te verkopen als ze zijn aangekocht met subsidies. Er zijn genoeg particulieren of organisaties die willen investeren in natuur. Indien de gronden ooit met publieke middelen zijn aangekocht, moet de winst ten goede komen van het publiek belang. De opbrengst uit de verkoop kan worden ingezet voor beheer en uitbreiding van de grote eenheden natuur die de TBO's in bezit hebben. Bij de verkoop is het van belang dat de gemaakte afspraken gehandhaafd blijven, net zoals het behoud van de gerealiseerde biodiversiteit en de openstelling. Het streven is om TBO's minder afhankelijk te maken van subsidies en meer markgericht te laten worden.

12a. Bekeken moet worden of het mogelijk is om landhuizen en landgoederen te verkopen die door middel van een symbolisch bedrag zijn verkregen.

Terreinbeherende organisaties hebben soms landgoederen gekregen voor een beperkt bedrag. In heel speciale gevallen zou het mogelijk moeten zijn om te bezien of deze ook kunnen worden verkocht aan particulieren of andere organisaties. Hier zit, net zoals bij het bovenstaande punt, de voorwaarde aan dat de afgesproken doelstellingen, biodiversiteit en openstelling, gegarandeerd zijn. Naast verkoop kan door verandering van bestemming (door bijvoorbeeld zalenverhuur toe te staan) geld gegeneerd worden dat dan weer ingezet kan worden voor beheer van het landgoed.

---

¹⁹ Stichting het nationale park De Hoge Veluwe. Aanbevelingen (Nr. 7).

Natuur- en milieudoelen

13. Behoud het Nederlandse- cultuurlandschap. Nederland moet streven naar een landschappelijk, ecologisch en economisch vitale natuur.

Nederland onderscheidt zich door zijn karakteristieke landschap met veel cultuurhistorische elementen die zijn ontstaan door de grote invloed van de mens. Nederland kent een grote diversiteit aan natuurtypen. Deze natuurtypen zijn van belang voor het behalen van de Europese biodiversiteitdoelstellingen. Voorbeelden van deze typen zijn: kwelders, duinen, heide en wateren. Indien er specifiek wordt ingegaan op (broed)vogels, dan kunnen daar ook het grasland en het moeras aan worden toegevoegd.²⁰

Natuur moet weer meer verantwoordelijkheid worden van de mensen die er wonen, werken en recreëren. De aangekondigde grondnota laat weliswaar nog op zich wachten, maar wel is duidelijk dat zowel Staatsbosbeheer als BBL gronden moet afstoten. Ideeën uit de streek om deze gronden een zinvolle besteding te geven dienen te worden geïnventariseerd. Creatief denken geldt ook voor het bevoegd gezag. Stimulansen dienen in den brede te worden bekeken. Naast economisch kunnen deze ook op het vlak van vergunningverlening liggen.

13a. Stedelijke natuur

Stedelijk groenontwikkeling heeft een positieve invloed op zowel ecologie, economie als de leefbaarheid van de stad. Deze vorm van natuur is onderbelicht, maar zeer multifunctioneel en met behulp van minimale financiële middelen te realiseren. Bij de ruimtelijke inrichting dient ruimte te zijn van stedelijke natuur. In Amsterdam wordt in IJburg bijvoorbeeld gecompenseerd door natuur bij de stad, maar ook in bestaande stedelijke omgeving is natuurontwikkeling mogelijk. Stimuleren van groene daken en gevels is één van de opties. Deze behoeven zeer weinig ruimte en kunnen dus ook in zeer sterk verstedelijkt gebied worden ingezet. Groene daken verlagen de piekbelasting op de hemelwaterafvoer.²¹ De temperaturen binnen de gebouwen wordt verlaagd net zoals op de straat. Ook de luchtvervuiling neemt af.

Om de leefbaarheid in de stad te verhogen dient bestaande ruimte slim te worden benut. Door in te zetten op groene (stads)parken, sportvelden, vergroening van schoolpleinen, aanleggen schooltuinen en routes door het stedelijk gebied (denk aan trambanen, geluidswallen, (ontsluitings-)wegen, wateren enz.). Ook kleine aanpassingen van de bedrijfsvoering van lokale ondernemers aan de rand van stedelijk gebied kunnen al zorgen voor een zeer aantrekkelijk, beleef- en gebruikbaar buiten/landelijk gebied. Deze aanpassingen leiden niet alleen tot meer leefgebied maar ook tot ecologische zones die de groengebieden in de stad (en daarbuiten) met elkaar verbinden, en ervoor zorgen dat dieren zich makkelijk kunnen verplaatsen tussen de verschillende gebieden.

14. Benut de dynamiek van natuur, maak de natuurdoelen meer flexibel.

Natuur is niet statisch. Het natuurbeleid moet daarom flexibel en dynamisch zijn.²² Kwaliteit van lucht, water en bodem hebben veel invloed op de natuur. Deze werken ook door in het beheer dat moet plaatsvinden. Denk aan de stikstofdepositie als deze afneemt zal heidebeheer gemakkelijker en dus goedkoper worden. Denk ook aan aanpassingen aan een hoger waterpeil voor het verbeteren van waterbuffering en het verbeteren van waterkwaliteit door ruimere natuurvriendelijke oevers. Telkenmale dient een win-win situatie gecreëerd te worden. Bijvoorbeeld bij kavelruil dienen overhoekjes die moeilijk agrarisch te bewerken zijn en daardoor niet rendabel zijn benut te worden voor natuurontwikkeling/waterveiligheid. De consequenties van deze dynamiek zullen moeten doorwerken in de doelen en beheermaatregelen. Het moet niet per vierkante meter vastliggen welke habitat waar moeten worden gerealiseerd. Er moet speling zijn, de dynamiek moet je gebruiken. Als er ecologische winst kan worden gerealiseerd door de veranderde omstandigheden moet dat mogelijk zijn.

²⁰ LTO Nederland. Rond de tafelgesprekken (Nr. 3a).

²¹ www.degroenestad.nl Brochure dak- en gevelgroen

²² LTO Nederland. Rond de tafelgesprekken (Nr. 3b).

15. Een aantal dieren is bezig aan een terugkeer in (West-)Europa. Sommige dieren hebben een grote invloed op de Nederlandse natuur en mogelijk ook op de maatschappij. Maak hiervoor een plan waarin Nederland wordt voorbereid.

In Nederland worden na een eeuw afwezigheid weer lynxen waargenomen en zelfs de wolf wordt binnenkort verwacht. Uit ervaringen elders blijkt dat de terugkeer van grote roofdieren vaak specifieke vragen opwerpt. Deze hebben niet alleen betrekking hebben op de effectieve bescherming van grensoverschrijdende roofdierpopulaties, maar ook op gevolgen voor met name veeteelt, menselijke veiligheid, natuurbeheer en, niet onbelangrijk, gevoelens die over deze onderwerpen in de maatschappij leven.²³ Het is belangrijk dat deze vragen worden beantwoord voordat de wolf daadwerkelijk binnentreedt. Regeren is vooruit zien. Belangrijke is dat soorten die op eigen kracht Nederland bereiken in de regelgeving niet worden gezien als invasie exoot, maar als inheemse soorten.²⁴ “Op lynxen en wolven die Nederland op eigen kracht binnenkomen, is het strikte beschermingsregime uit de Habitatrictlijn van toepassing. Naar Nederlands recht gelden de lynx, en wanneer hij arriveert de wolf, als beschermde inheemse diersoort.”²⁵ Maak een plan waarin genoemde punten worden meegenomen. Een plan zou kunnen inhouden dat de wolf niet welkom is in Nederland en beheerd moet worden.

16. Regels moeten transparant zijn. Nederlandse koppen zijn ongewenst, geen extra regels bovenop die van Europa.

In internationale verbanden zijn er door Nederland al veel afspraken gemaakt. De meest bekende zijn de Vogelrichtlijn en de Habitatrictlijn, maar ook het Biodiversiteitsverdrag en het verdrag van Bern zijn er. Belangrijk is dat er in Nederland geen regels moeten zijn die bovenop deze Europese regels en afspraken komen²⁶, mits ze op een groot draagvlak kunnen rekenen, ze de gang van zaken kunnen vergemakkelijken en innovatie stimuleren of daarvoor nodig zijn. Een voorbeeld van deze uitzondering is de PAS. Door regelgeving duidelijker, transparanter en controleerbaar te maken moeten mensen minder bang worden voor natuur. Dit doet de draagkracht toenemen. De omgang van deze regels moet worden uitgelegd waarbij ook expliciet de kansen moeten worden benoemd. Bij de integratie van de natuurwetgeving moet scherp naar nationale koppen worden gekeken.

16a. Meer duidelijkheid betreft weergave van regels omtrent Natura 2000-gebieden.

Uitwerking instandhoudingsdoelstellingen Natura 2000 en afspraken over instandhoudingsmaatregelen moeten per se in een beheerplan worden opgenomen. Het uitgangspunt is dat het voor betrokken partijen gemakkelijk en eenduidig opgezocht kan worden.

17. Werk aan realistische beheerplannen

Het beheerplan is een belangrijk in de Natuurbeschermingswet 1998 vastgelegd instrument waarin beschermingsmaatregelen staan voor Natura 2000 gebieden. Veel van deze beheerplannen zijn in concept gereed. Uit veel signalen blijkt dat de voorgestelde maatregelen in de beheerplannen verder gaan dan nodig. In beheerplannen dienen alleen de in de Europese bijlage opgenomen plant- en diersoorten te worden opgenomen. Slechts maatregelen ter bescherming van deze plant- en diersoorten of ter bevordering van de instandhouding van deze plant- en diersoorten moeten in het beheerplan worden opgenomen. Alle andere maatregelen horen niet in het beheerplan thuis. Voor het onderdeel water dient conform vastgestelde regeringsbeleid gebruik gemaakt te worden van de mogelijkheid om maatregelen uit te smeren tot 2027 (derogatie KRW) Tot slot dient in een

---

²³ Artikel Lynxen en Wolven, Milieu & Recht Jaargang 37 nummer 5, 2010.

²⁴ Tweede Kamer, vergaderjaar 2009-2010, Aangangsels van de Handelingen nr. 993, 2215.

²⁵ Artikel Lynxen en Wolven, Milieu & Recht Jaargang 37 nummer 5, 2010.

²⁶ Stichting het nationale park De Hoge Veluwe. Aanbevelingen (Nr. 10).

beheerplan een sociaal economische afweging te worden gemaakt van de te treffen maatregelen en de gevolgen daarvan voor de omgeving.²⁷

18. Programmatische Aanpak Stikstof moet zo snel mogelijk worden gerealiseerd.

De definitieve PAS moet zo snel mogelijk worden opgesteld.²⁸ Het huidige ammoniakbeleid moet worden versoepeld op een zodanige wijze dat er dan meer geïnvesteerd kan worden door de ondernemers in het terugbrengen van ammoniak- en stikstofuitstoot. Het kabinet gaat vier keer €25 miljoen investeren in de PAS. Deze middelen moeten worden geïnvesteerd in de ontwikkeling en toepassing van emissiearme technieken. Daardoor moet de milieudruk dalen. We hebben allemaal belang bij het onderschrijven van gezondheidswaarden. De inzet van de middelen moet specifiek naar de omgeving van Natura 2000-gebieden. Inzet via de beheerplannen behoort tot de mogelijkheden. De Natura 2000-gebieden profiteren daarvan.

---

²⁷ Motie nr. 8, vergaderjaar 2010-2011, 32 670 CDA: Koopmans, VVD: Lodders

²⁸ Inbreng CDA. WGO Natuur 8 november 2010. (blz. 5, 6).

Terrein- en faunabeheer

19. De biodiversiteit : niet zo ingewikkeld, iedereen draagt een steentje bij

Vanuit het Cradle to Cradle-gedachtegoed komt de zinsnede: 'Celebrate (bio)diversity', met andere woorden: benut het, maak gebruik van de lokale eigenschappen van eco-systeem, bodemgesteldheid en aanwezige soorten bij gebiedsontwikkeling en landschapbeheer. Dat geldt ook voor landbouw en bebouwing. Een bedrijventerrein dat als doelstelling meekrijgt bij te dragen aan de lokale biodiversiteit, gaat er waarschijnlijk anders uitzien dan een bedrijventerrein waar via vergunningen de mogelijkheden louter beperkt worden. Het huidige cultuurlandschap dat we in Nederland kennen is ontstaan door invloed van de mens. Al tientallen eeuwen geleden is de mens onbewust bezig geweest om het natuurlandschap om te vormen tot een cultuurlandschap. Het Nederlandse landschap is sterk verstedelijkt. Vrijwel alle natuur zoals wij die hedendaags kennen is in het verleden ook door de mens beïnvloed en wordt dat nog steeds. Volledige procesnatuur is enkel mogelijk als een ecosysteem volledig kan functioneren. Dat is in Nederland vaak niet mogelijk. Het inzetten van grote grazers en andere kuddes blijft uiteraard mogelijk, maar deze dienen wel beheerd te worden. Problemen zoals die zich voordoen in de Oostvaardersplassen moeten worden voorkomen. Door middel van actief beheer kan zeer gericht gewerkt worden aan het behalen van natuurdoelen²⁹. Beheerplannen en natuurplannen dienen op zodanige wijze ingevuld te worden dat biodiversiteit een lust wordt in plaats van een last.

20. Diervriendelijk boeren in het landelijk gebied.

Het aantal boeren dat zich actief bezig houdt met natuurbeheer groeit gestaag. Het agrarisch gebied krijgt dan ook een steeds belangrijkere functie als het gaat om het natuurbeleid. Gelijk hieraan staat het halen van de gestelde (Europese) doelen. Een kwetsbare groep daarbij is de bodembroeder met name voor tijdens en na de broedtijd. Deze kwetsbaarheid komt voort uit het toenemen van predators, maar er sterven ook veel dieren tijdens het maaien en oogsten van gewassen. Veel dierlijke schade kan worden voorkomen door van binnen naar buiten te maaien. Ook het gebruik van wildredders is een optie net zoals inzet van vrijwilligers. Door het invoeren van diervriendelijk boeren zal het draagvlak in de maatschappij voor agrariërs toenemen net zoals de populatie bodembroeders.³⁰ Een "vergeten" groep zijn de bestuivende insecten zoals bijen en hommels. Deze zijn van erg groot belang voor onze voedselproductie en hebben een belangrijke economische waarde. Bovendien dragen ze ook bij tot het verbeteren van het ecologisch evenwicht in landbouwgebied. De landbouw kan bijdragen aan de instandhouding van de bestuivende insecten door aanleg van bloemrijke bestaande vegetaties, bedrijfsbeplanting en natuurlijke landschapselementen.

21. Het (her)uitzetten van nulstand- soorten en exoten is zorgelijk.

Niet ieder dier is even waardevol voor de Nederlandse natuur. Diverse soorten worden zelfs als schadelijk (of op sommige plekken als zodanig) beschouwd. Vaak zijn dat (invasieve) exoten: soorten die hier niet van oorsprong leven maar bewust of onbewust zijn uitgezet. Soorten kunnen schadelijk zijn voor andere (doel)soorten of habitatten. Voor deze diersoorten zijn speciale gebieden aangewezen en geldt verder een nulstandbeleid.

21a. Het (her)uitzetten van nulstand- soorten buiten de aangewezen natuurgebieden is ongewenst en moet te allen tijde worden voorkomen.

Voor diverse diersoorten geldt een nulstandbeleid. Deze soorten mogen slechts op een beperkt aantal plaatsen leven. In de niet aangewezen (natuur/leef)gebieden geldt een nulstandbeleid. Dit heeft te maken met de capaciteit van het (natuur/leef)gebied, het voorkomen van schade en het voorkomen van ziekteverspreiding. Indien deze nulstandsoorten worden gevangen, verzorgd of op een andere manier worden geholpen mogen deze

---

²⁹ Stichting het nationale park De Hoge Veluwe. Aanbevelingen (Nr. 2).

³⁰ Stichting het nationale park De Hoge Veluwe. Aanbevelingen (Nr. 12).

nooit in een niet aangewezen (natuur/leef)gebied worden losgelaten of herplaatst, ook niet als ze daar zijn aangetroffen.

21b. Volgens de Flora- en faunawet is het verboden dieren of eieren van dieren in de vrij natuur uit te zetten. Dit geldt ook voor (invasieve) exoten. Het komt echter voor dat deze (invasieve) exoten worden heruitgezet na behandeling door de mens.

Exotische plant- en diersoorten kunnen negatieve effecten hebben op de inheemse flora en fauna. Dit kan doordat ze concurreren om voedsel of ruimte en ze vaak ziektes verspreiden waar inheemse soorten niet tegen bestand zijn. De schade die exoten veroorzaken is te verdelen in grofweg twee soorten: economische- en ecologische schade. De ecologische schade is bijzonder zonde. Nederland verricht juist veel werk om doel- en streeksoorten terug te krijgen of hun positie te versterken. Het is dan bijzonder ongewenst dat dergelijke soorten na behandeling, opvang (of een andere manier van menselijke hulp) terug worden gezet in de natuur. De Flora- en faunawet zegt daar het volgende over:

“ 1.Het is verboden dieren of eieren van dieren in de vrije natuur uit te zetten.

2.Het is verboden planten behorende tot bij algemene maatregel van bestuur aangewezen soorten in de vrije natuur te planten of uit te zaaien.”³¹

Er moet een lijst komen met soorten die we als exoot beschouwen. Daar moet ook een onderverdeling komen met soorten die en negatieve invloed hebben op Nederlandse (doel)soorten. Een dergelijke lijst kan helpen bij het bestrijden van deze soorten.

22. Strikt beheer groot wild.

Het strikt beheren van groot wild is van belang voor het functioneren van het ecosysteem en het behouden van het draagvlak onder de direct betrokkenen. Dit beheer dient middels een meerjaren aanpak te geschieden. Door strikte gebieden aan te wijzen waar wilde varkens, edelherten en damherten mogen leven kan er op veel plaatsen ook worden volstaan met smallere verbindingzones. Daardoor kan geld efficiënter worden ingezet, wat ten goede komt aan doelsoorten. Belangrijk bij het beheer is dat er wordt ingegrepen voordat er problemen zijn. Door middel van tellingen kan deze inschatting gemaakt worden.³² Andere maatregelen om schades en ongevallen te reduceren zijn toegestaan mits ze meer kosteneffectief zijn.

22a. Wilde varkens blijven alleen toegestaan op Nationaal Park de Hoge Veluwe en Nationaal Park de Meinweg. Dit wordt strikt gehandhaafd.

Wilde varkens blijken zeer succesvol te kunnen leven in Nederland. Ze planten zich snel voort en hebben een grote invloed op het ecosysteem. Wilde varkens richten grote schade aan op landbouwgrond en particuliere tuinen. Het draagvlak wordt daardoor zeer ernstig geschaad. Ook zijn er ieder jaar vele aanrijdingen in de leefgebieden. Op dit moment zijn er twee aangewezen leefgebieden voor de wilde varkens. Deze moeten gehandhaafd blijven. Buiten deze leefgebieden geldt een nulstandbeleid om te voorkomen dat de wilde varkens ziektes verspreiden en nog meer schade aanrichten. Het is ook van belang dat de populaties goed beheerd kunnen worden, want natuurlijke vijanden zijn er in Nederland niet. Het beheren van deze populaties door middel van jacht (op goed begaanbare terreinen) blijkt moeizaam te gaan. De uitbreidende populatie in de Grootte Peel is dan ook zeer zorgelijk en ongewenst.

³¹ Flora- en faunawet, art. 14, lid 1 en 2.

³² Stichting het nationale park De Hoge Veluwe. Aanbevelingen (Nr. 14a, b).

22b. Het aantal aangewezen leefgebieden van edelherten en damherten wordt niet vergroot. Voor edelherten en damherten buiten de aangewezen gebieden geldt een nulstandbeleid, dat strikt gehandhaafd wordt.

De aanwezigheid van roodwild zorgt voor schade aan bossen en landgoederen. Bomen worden beschadigd, waardoor kwaliteitshout schaars wordt evenals de loofbomen: inlandse eik en lijsterbes. De schade aan de landbouw en particulieren nabij natuurgebieden is ook groot. Schadevergoedingen zijn zeer beperkt en worden pas uitgekeerd als de landbouwer zelf voldoende (veelal dure) maatregelen heeft getroffen. Bij particulieren wordt er in ieder geval geen schadevergoeding verstrekt. Dit leidt tot het verlies van draagvlak. Ook zal de verkeerssituatie verslechteren, vooral door de edelherten. Gezien de omvang van het edelhert is de schade vaak veel groter dan bij wilde zwijnen. Het beperken van schade door actief te beheren door middel van jacht, verloopt zeer moeizaam. Zo blijkt althans op de Veluwe. Door de afwezigheid van grootwild neemt de recreatieve aantrekkelijkheid af. Dit weegt echter op tegen de nadelige gevolgen van de direct betrokkenen. Indien nog geen exacte leefgebieden zijn aangewezen voor edelherten en damherten, moet dat zo spoedig mogelijk gebeuren op dezelfde wijze als dat voor de wilde varkens is gebeurd. Buiten die gebieden moet een nulstandbeleid worden gehandhaafd.

23. Het eigendomsrecht met betrekking tot de jacht moet bij groot maatschappelijk belang kunnen worden omzeild.

Eigenaren van grond kunnen zelf bepalen of er op hun grond wordt gejaagd mits de veiligheid voor dier en mens is gewaarborgd. Dit recht valt onder het eigendomsrecht. Daarbij maakt het niet uit wie de eigenaar is; particulier, bedrijf of een overheid. Dit recht moet niet vervallen, maar er moet een mogelijkheid komen om bij groot algemeen belang dit recht te omzeilen. Daarbij moet gedacht worden aan een vergelijkbare constructie als bij onteigening. Sommige TBO's laten uit ideologische overweging de wildpopulaties oplopen en grijpen niet in³³. Deze willekeur van een TBO moet niet leidend worden voor het Nederlandse natuurbeheer. Een bekend voorbeeld uit de praktijk zijn de Amsterdamse waterleidingsduinen. De eigenaar, gemeente Amsterdam wil geen reeën en damherten schieten terwijl er een enorm overschot is. Dit overschot veroorzaakt buiten het grondgebied schade. Hierbij zou een dergelijke regeling uitkomst bieden.

24. Het moet mogelijk worden om soorten in de winter te beschermen en in de zomer te bestrijden.

Steeds vaker komen treksoorten ook als standsoorten voor. Nu zijn veel van deze standsoorten automatisch beschermd door hun status als treksoort. Deze standsoorten horen hier ecologisch gezien niet thuis en veroorzaken veel schade die niet te verantwoorden is d.m.v. doelstellingen. Een voorbeeld is de brandgans. Het moet mogelijk worden om soorten in de winter te beschermen en in de zomer te bestrijden.

25. Vlees dat vrij komt bij het beheren van een gebied, moet worden benut.

Bij het beheren van wild- en vispopulaties komt vlees/vis vrij. Dit moet (commercieel) vermarkt worden om drie redenen. Allereerst gooi je goed vlees niet weg. Daarbij komt dat het duurzaam is. De dieren hebben in de vrije natuur geleefd, het ultieme duurzame vlees. In Nederland zijn diverse campagnes geweest om duidelijk te maken waar ons eten vandaan komt. Het vrijgekomen vlees kan hier aan mee helpen. Mensen zijn vervreemd van vlees en dat kan worden teruggedraaid. Mensen moeten weer bewust worden waar hun eten, en dus ook hun vlees, vandaan komt.

³³ Stichting het nationale park De Hoge Veluwe. Aanbevelingen (Nr. 8).

Financiën

Het is niet mogelijk om van alle aanbevelingen de financiële consequenties in kaart te brengen. In het algemeen wordt aangestuurd op een lastenvermindering door het eenvoudiger maken van beleid. Indien er wel berekenbaar financieel voordeel wordt verwacht is dit bij de aanbeveling te lezen. Dit zal plaatsvinden in lijn met de begrotingsregels van het kabinet. De bedragen zijn **dikgedrukt**.

Afkortingen

In deze lijst staan afkortingen die in dit document of in de onderliggende bronnen worden gebruikt.

AMvB	Algemene Maatregel van Bestuur
AVP	Agenda Vitaal Platteland
AZ	Algemene Zaken (ministerie van)
BBL	Bureau Beheer Landbouwgronden
BBP	Bruto Binnenlands Product
BZ	Buitenlandse Zaken (ministerie van)
CBD	Convention on Biological Diversity
CBS	Centraal Bureau voor de Statistiek
DLG	Dienst Landelijk Gebied
DR	Dienst Regelingen
EEA	European Environment Agency
EHS	Ecologische Hoofdstructuur
EU	Europese Unie
FAO	Food and Agriculture Organization
FSC	Forest Stewardship Council
G31	31 grootste steden van Nederland
GEP	Goed Ecologisch Potentieel. Begrip uit de KRW
GET	Goede Ecologische Toestand. Begrip uit de KRW
GGOR	Gewenste Grond- en Oppervlaktewaterregime
GLB	Gemeenschappelijk Landbouw Beleid
GVB	Gemeenschappelijk Visserij Beleid
IBO	Interdepartementaal Beleidsonderzoek
ILG	Investeringsbudget Landelijk Gebied
IPO	Interprovinciaal overleg
KADO	Kabinetsbrede Aanpak Duurzame Ontwikkeling
KRW	Kaderrichtlijn Water
LEI	Landbouw Economisch Instituut
LNV	Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (ministerie van)
LOG	Landbouwontwikkelingsgebied
LOK	Landschap Ontwikkelen met Kwaliteit
MJP	Meerjaren Programma
MJPO	Meerjarenprogramma ontsnippering
MKBA	Maatschappelijke kosten-batenanalyse
MNC	Milieu- en Natuur Compendium
MNP	Milieu en Natuurplanbureau (het huidige PBL)
MSC	Marine Stewardship Council
Natura 2000	Het Europese netwerk van gebieden dat onder de Habitatrictlijnen en Vogelrichtlijnen is ingesteld
NBP	Natuur Beleidsplan
NEC	National Emission Ceilings
NEM	Netwerk Ecologische Monitoring
Nge	Nederlandse grootte eenheden
NME	Natuur- en Milieueducatie
NURG	Nadere Uitwerking Rivieren Gebied
OESO	Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling
OSPAR	Oslo-Parijs Conventie voor de bescherming van het Mariene Milieu van de Noord-Oost Atlantische Oceaan
PAS	Programmatische Aanpak Stikstof
PBL	Planbureau voor de Leefomgeving

PEEN	Pan-Europees Ecologisch Netwerk
PEFC	Program for Endorsement of Forest Certification Schemes
PGO	Particuliere Gegevensbeherende Organisatie
PKB	Planologische Kernbeslissing
PMR	Project mainportontwikkeling Rotterdam
POP2	Tweede Plattelands Ontwikkelings Programma
pSN	provinciaal subsidieregeling natuurbeheer
pSAN	provinciale subsidieregeling agrarisch natuurbeheer
RHS	Ruimtelijke Hoofdstructuur
RMNO	Raad voor Ruimtelijk, Milieu- en Natuuronderzoek
RodS	Recreatie om de Stad
RPB	Ruimtelijk Planbureau (het huidige PBL)
RSPO	Roundtable on Sustainable Palm Oil
RTRS	Round Table on Responsible Soy
SAN	Subsidieregeling Agrarisch Natuurbeheer
SCP	Sociaal en Cultureel Planbureau
SGR	Structuurschema Groene ruimte van 1994
SN	Subsidieregeling Natuurbeheer
SNL	Subsidiestelsel voor natuur- en landschapsbeheer
SOVON	Samenwerkende Organisaties Vogelonderzoek Nederland
SPADE	Stimuleringsprogramma 'Agrobiodiversiteit en Duurzaam bodembeheer'
TBO	Terrein beherende organisaties
TK	Tweede Kamer
VHR	Verenigde Naties en de Vogel- en habitatrichtlijnen
VGG	Vereniging gelijkberechtting grondbezitters
VenW	Verkeer en Waterstaat (ministerie van)
VROM	Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer (ministerie van)
VZZ	Vereniging voor Zoogdierkunde en Zoogdierbescherming
WILG	Wet Inrichting Landelijk Gebied
Wro	Wet op de ruimtelijke ordening
WWI	Wonen Werken en Integratie